

Proloog

‘Maakt u een pelgrimage?’

De predikante houdt op haar weg van het kerkportaal naar haar geparkeerde auto de pas in en kijkt naar Aron, die een lange houten stok met zijn rechterhand omklemt. Het ziet eruit alsof hij erop steunt, als een vermoeide wandelaar. De punt zakt een beetje weg in het gazon voor zijn voeten. Hij heeft haar niet opgemerkt toen ze de kerk uit kwam, hij keek omhoog naar de kerktoren om te zien hoe spaarzame wolken vanuit het zuidoosten over zeilden. Hij antwoordt dan ook niet direct, maar kijkt haar aan alsof hij haar niet begrepen heeft.

‘U ziet eruit alsof u op een pelgrimage bent, met die staf. Wilt u de kerk bezichtigen?’

Aron, een stevige veertiger, helderblauwe ogen, baard van een paar dagen, lang tolstojaans hemd, brede riem om zijn middel, schudt zijn hoofd. Hij trekt de stok uit het gras en terwijl hij er een afgemeten trapje tegenaan geeft, zodat het zand van de punt loslaat, zegt hij: ‘Als ik al een pelgrim ben, dan is het een pelgrim van de zeebodem.’

‘Ach, u bent Duitser?’

Aron kijkt de predikante aan. ‘Ik ben een wereldburger.’

De predikante glimlacht. ‘Een Duitse wereldburger.’ Ze maakt een uitnodigend gebaar naar de ingang. ‘Wees welkom,’ zegt ze. ‘De kerk is al bijna duizend jaar oud. Ik heb de deur van het slot gelaten.’

Maar Aron blijft staan. ‘Ik ben niet op zoek naar contact met God,’ zegt hij, ‘maar naar vaste grond onder mijn voeten en een doorgang naar de overkant. Geldt dat ook als een pelgrimage?’

In de toren begint een klok te slaan, het is elf uur. De predi-

kante glimlacht opnieuw, maar uit haar lichaamstaal valt op te maken dat dit antwoord, dat eigenlijk een pastorale reactie vraagt, haar niet goed uitkomt. Vermoedelijk heeft ze een afspraak ergens, maar wil ze niet onbeleefd zijn. ‘Wat brengt u dan naar Lower Halstow?’ vraagt ze, terwijl ze op haar autosleutel drukt. De alarmlichten van haar auto, even verderop geparkeerd, knipperen gehoorzaam. De deursloten springen met een tikje open.

Aron draait zich half om en knikt naar het getijdenhaventje dat droog begint te vallen. Daarachter strekken de schorren en slikken van de Medway zich uit. ‘De zeebodem,’ zegt hij. ‘Over twee uur is het laagwater. Ik ga naar de vaargeul lopen.’ Hij tilt zijn stok op. ‘Het is een peilstok, voor als ik onderweg toch nog water tegenkom.’ Nu is het zijn beurt om te glimlachen. ‘We kunnen nu eenmaal niet allemaal over het water lopen. Wij zondaars moeten onze weg zoeken door de modder.’

‘Really?’ De predikante kijkt nu bezorgd. ‘Weet u wat u doet?’
‘Het is niet de eerste keer.’

‘Het zou ook niet de eerste keer zijn dat iemand daar achterblijft.’

‘Maakt u zich geen zorgen, ik vertrouw niet zozeer op geloof, veel meer op grondige voorbereiding.’

De predikante schudt haar hoofd. ‘Ik wens u beide toe,’ zegt ze. Ze haalt haar telefoon uit haar tas, kijkt erop, groet en loopt op een drafje naar haar auto.

Aron kantelt zijn peilstok, legt hem over zijn schouder. Hij draait zich om en loopt weg van de kerk, naar het wandelpad dat langs de zeedijk naar de Twinney Saltings voert, het begroeide buitendijkse land. Daar zal hij de zekere grond verlaten om zijn weg te zoeken over de zeebodem. Het tij gaat af, het water trekt zich terug als een laken dat plagerig langzaam van een bed getrokken wordt.

Hij weet precies wat hij doet, hoewel het onmogelijk is alle onzekerheden volledig uit te sluiten. Een wadloper gaat onge-

baande, of door de zee uitgewiste paden. Het is een onzekere omgeving, waar de natuur de baas is. Geen wadloper weet helemaal zeker hoe diep een geul is, want de combinatie van wind en stroom kan haar in één nacht hebben uitgediept, verlegd of opgevuld. Daarom draagt hij de peilstok mee. Hij kan bovendien nooit helemaal uitsluiten dat er noodweer opsteekt, of zijn lichaam hem een loer draait. Daarom heeft hij ook pijnstillers en vuurpijlen bij zich. En in dit bijzondere geval: hij weet niet of Peter hem zal bellen of niet, al vermoedt hij van wel. Daarom heeft hij zijn telefoon bij zich.

De wadloper en zijn uitrusting, op alles voorbereid maar toch onveilig. Hij houdt van die spanning; hij houdt ervan langs de rand te lopen, de peilstok in zijn hand te voelen, altijd weer op de plek waar hij hem al bijna twintig jaar vasthoudt. Al liep hij nog zo vaak met anderen over het wad – het meest natuurlijk met Peter en Klaus – toch is niets of niemand zo nabij als zijn peilstok, de vertrouwde vorm in zijn hand, de warmte van het contact. Peilt hij een geul en komt het troebele water niet verder dan zijn hand, dan kan hij samen met zijn stok de geul door. Is het dieper, komt het water tot zijn knokkels of verder, dan gaat het niet.

Kon hij zijn gevoel maar peilen, het duistere geulenstelsel van zijn ziel. Kon hij maar uitmaken of hij wil dat Peter belt, of juist niet.

Hij is halverwege de drooggevallede vlakte van de Medway als zijn telefoon gaat. Aron haalt diep adem en neemt op.

‘Dag Peter,’ zegt hij.

Peter groet niet terug, maar komt meteen ter zake. Hij klinkt erg opgewonden. ‘Het is zover!’ Hij schreeuwt het bijna. ‘Dood-tij, pal oost 4 misschien 5, 1040 hPa. Laagwater 18:00. We gaan!’

Aron is even stil, zegt dan: ‘Ik zei: Dag Peter.’

‘Wat nou: Dag Peter. Het is zover! Hier hebben we op gewacht, toch?’

‘Ik ben op de Medway.’

‘Wat... nú?’ Peter valt even stil. ‘De Medway? In Engeland? Je wist dat het erin zat, toch?’

‘Het is hier prachtig, Peter.’

Maar Peter luistert niet. ‘Je gaat me niet vertellen dat je het erbij laat zitten,’ zegt hij, ‘nu het eindelijk zo ver is?’

‘Het is aan jou.’

‘Hoezo is het aan mij?’ Peter klinkt geïrriteerd. ‘Het is aan ons allebei, Aron.’

Aron draait zijn peilstok rond, kijkt over de geul van de Medway naar de raffinaderij aan de overkant.

‘Dit is het, Aron, hier ging het al die tijd om. Hoe lang zijn we hier nu al mee bezig? Meer dan tien jaar? Vijftien?’

‘Dus je gaat?’

‘We gaan,’ zegt Peter.

Aron sluit zijn ogen, balt zijn vuist om de peilstok.

‘Wisten we alles maar tevoren,’ zegt hij. ‘Weet je zeker dat je gaat?’

‘Morgen, 16 uur in Manslagt, bij Nienhof. Ik reken op je, je laat me niet zitten. Ik ga Klaus bellen.’

Aron volgt zijn voetafdrukken terug, terug over het buitendijkse grasland, terug langs de dijk naar Lower Halstow. Bij de kerk aarzelt hij, blijft staan, kijkt om zich heen. Hij doet zijn schoenen uit en zet zijn staf tegen de kerkdeur, die nog open is. Hij gaat naar binnen, sluit de deur achter zich en luistert even naar de stenen stilte. Dan loopt hij tussen de rijen stoelen door naar het altaar, waar het zonlicht door twee grote gebrandschilderde ramen achter het altaar naar binnen schijnt. Op het linkerraam staat een soldaat, lang geweer in zijn hand, als een staf bijna, de kolf voor zijn voeten op de grond geplant. Hij kijkt op naar het rechterraam, waar de Verlosser baadt in een hemels licht.

Aron haalt een aansteker uit zijn zak, steekt de drie kaarsen aan die voor het altaar staan. ‘Hij hoeft niet te gaan,’ zegt hij. ‘Het hoeft allemaal niet. Ik heb het hem gezegd.’ Dan draait hij

zich om, verlaat de kerk, en loopt naar The Green Farmhouse, de B&B waar hij en zijn vrouw Maria een aantal dagen verblijven.

Het loopt tegen enen. In de tuin van de B&B zit Maria te lezen, een deken om haar schouders geslagen. Ze kijkt pas op als hij vlak voor haar staat en hij met zijn schaduw de zon wegneemt van haar boek.

‘Je bent terug,’ zegt ze.

Hij knikt. ‘Peter belde,’ zegt hij.

Maria kijkt hem aan, pakt dan de boekenlegger en slaat zonder iets te zeggen het boek dicht.

‘Ik ga even liggen,’ zegt Aron. ‘Ik heb geen oog dichtgedaan.’

‘Dat is goed, lief,’ zegt Maria. ‘Probeer jij maar wat te slapen.’ Ze slaat de deken van zich af en staat op.

1

Dat Geeske Dobbenga weet dat ze als ze zou willen haar hart zou kunnen luchten bij deze bemanning, is belangrijker dan het ook echt te doen. Ze weet dat ze zouden begrijpen wat ze bedoelt, en die wetenschap maakt het bittere geluksgevoel bij het uitvaren makkelijker te verdragen. Ze voelt zich thuis op het schip, veel meer dan bij de brigade op de wal. Ook al is ze opperwachtmeester en dus in rang de meerdere van de opsporingsambtenaren aan boord, vanaf het moment dat ze de loopplank opstapt en de beweging van het water onder haar glimmende kistjes voelt, waant ze zich als een gelijke opgenomen in die kleine gemeenschap van zielsverwante collega's en zeelieden. Zelfs de nautische sectie, de kapitein, stuurman, machinist en matroos; ze weten allemaal van elkaar wat ze verzwijgen als het schip loskomt van de kade. Het uitvaren gebeurt daarom in stilte. Iedereen voelt dezelfde siddering van de motoren die door het schip voert, iedereen luistert naar het ruisen van het water langs zij, het ronken uit de machinekamer.

RV180, *goede vaart*, klinkt het plichtmatig over de duplex van de Verkeerszentrale Ems. Normaal blijft het daarbij maar nu komt er een boodschap achteraan, speciaal voor haar. *En behouden thuisvaart voor de M&M.*

Kennelijk weet zelfs de verkeersleiding dat ze volgende maand afzwaait, en dat dit haar laatste tocht is. De kapitein, Jan Toxopeus, die dit geintje met de Duitse verkeersleider bekookst heeft, kijkt even over zijn schouder om te zien hoe ze het opvat dat hij haar bijnaam aan hem heeft doorgegeven. Ze glimlacht, ze vindt het niet erg. Vanaf de dag dat ze opperwachtmeester werd, heeft ze aan al haar mensen voorgehouden: 'We

weten allemaal wat het werk inhoudt, maar als het lastig wordt zijn er wat mij betreft twee extra vuistregels: zoek altijd naar Mogelijkheden en hou het Menselijk. Noem ze van mijn part de twee M's van Geeske.'

Sindsdien heet ze M & M.

De RV180, het schip van de Koninklijke Marechaussee dat op de Waddenzee patrouilleert, volgt op haar gemak de lange dam naar de havenmond van Delfzijl. De windmolens kijken naar waar de zon opkomt, als zonnebloemen. Ze draaien traag. Het loopt tegen achten, een heldere ochtend, een Indian summer.

Aan de trek langs de boeien is te zien dat de vloed opkomt. De RV180 steekt niet diep, ze kan bijna overal varen waar water staat. Ze heeft geen spitse kiel; ze kan droogvallen als het moet, ze is speciaal voor het wad ontworpen. Vaart ze buitenom over open zee boven de eilanden langs, dan is ze onrustig, een kurk op de golven. Maar op het wad is ze alert, sterk, snel, een roofdier dat over de ondiepten sluipt.

Over bakboord nadert het einde van de havendam. Boven op de dijk, aan stuurboord, staat het monument voor het ontmantelde dorp Oterdum, dat is opgeslokt door het groeiende industrieterrein van Delfzijl. De grafzerken die ooit rond de dorpskerk stonden, staan nu op de dijk. In hun midden het beeld dat ze zo goed kent: een hand op een bakstenen sokkel, geopend naar de hemel. Geeske kijkt ernaar, zoals ze altijd doet bij het uitvaren. Het tafereel van de zerken op de dijk heeft ze steeds opnieuw als een vermaning geïnterpreteerd; een deksel op haar geluk. Ze heeft altijd last gehad van een overmaat aan gevoel. En dat is met het voorbijgaan van de jaren alleen maar erger geworden. Ze denkt eraan dat het haar laatste tocht is, dat met haar vertrek ook het schip zal worden afgedankt, dat er een tijdperk eindigt. Ze probeert te doorgronden wat dat voor haar betekent, maar dat is niet eenvoudig. Tijd verstrijkt, je doet er niks tegen, je kan hooguit proberen het niet onopgemerkt te laten

passeren, de beker tot op de bodem te drinken. Ze mogen niet naar me kijken, ze mogen me zo niet zien. Ze kijkt strak naar de zerken.

Dan maakt het schip een bocht en vaart de Eems op. De eerste deining, de muil van de open zee. Het werk is begonnen.

‘De laatste keer, Opper,’ zegt Toxopeus.

Geeske kucht. ‘Laten we nu eens met iets thuiskomen, voor de gelegenheid,’ zegt ze.

De kapitein knikt. ‘Een grote finale,’ zegt hij.

De bemanning heeft geen bijzondere opdracht deze keer: eerst de Eemshaven, dan boven Rottumerplaat langs, bij Schiermonnikoog weer naar binnen, op Lauwersoog aan, rustig naar het westen: inspecteren, schepen aanhouden om lading en bemanning te controleren, routineklussen.

De RV180 koerst over de Eems naar het noorden. Over bakboord strekt het drooggevalen wad zich uit. De randen van de zandbank rijzen uit het water op, als een kniehoge klifkust. Maar het water stijgt snel, en de afkalvende klifjes verdrinken zienderogen in de rijzende zee.

De stuurman, Meeuwis Bosscher, zet een tandje bij. Het achterschip zakt een beetje naar beneden, de boeg verheft zich langzaam. Geeske pakt een verrekijker, stelt scherp op het NAM-eiland midden op de zandplaat De Hond, zoekt dan de vuurtoren van Borkum, maar ze blijft steken bij een zwarte vlek. Er ligt een zeehond op de plaat, vlak langs de vloedlijn. Ze tuurt een tijdje. Het is geen zeehond.

Ze draait zich om en geeft de kijker aan een collega die achter haar naar buiten staat te kijken.

‘Wat is dat daar? Kan jij dat zien, Rob? Daar op de vloedlijn? Is dat een zeehond?’

Rob neemt de kijker over en zoekt even, stelt scherp. De stuurman pakt nu ook een kijker, neemt gas terug. De boeg zakt weer, een boeggolf haalt het schip in en tilt haar vanachter een beetje op.

‘Het is een mens,’ zegt Rob.

‘Kan je wat bijsturen, Meeuwis?’ De kapitein neemt de kijker van de stuurman over en het schip wendt haar boeg naar De Hond. Hij kijkt even en zegt: ‘Het lijkt erop dat daar je grote finale ligt, Opper.’

‘Een drenkeling,’ zegt Rob.

‘De vloed komt op, je hebt haast,’ zegt de kapitein.

‘Zal het toch nog een keer gebeuren,’ zegt Geeske, die tijdens haar lange diensttijd nog niet eerder met een lijk van doen heeft gehad. ‘We gaan ernaartoe, Rob. Ik ga mee. Kan je de Rhib klaar maken, Jan?’

‘Ik wil me nergens mee bemoeien,’ zegt de kapitein. ‘Maar ik zou een lijkenzak meenemen ook. Je hebt hoogstens een kwartier, twintig minuten. Dan staat alles onder water.’

Terwijl de kapitein het roer overneemt en de RV180 nog een eindje opstoot naar de bank, trekken stuurman Bosscher, Geeske en Rob op het achterdek zwemvesten aan. Matroos Gus heeft onder uit het schip een lijkenzak tevoorschijn gehaald en voor in de Rhib gelegd: de snelle sloep die op de helling van het achterdek aan de lieren hangt. De drie klimmen erin en de matroos laat de lieren vieren, zodat de Rhib achterwaarts in zee glijdt. De motor slaat aan, de stuurman wendt de sloep en vaart haar naar de zandbank tot de punt het zand raakt en de harde bodem zich vast vaart op de bank. De paar meeuwen die bij de drenkeling zijn neergestreken gaan op de wieken.

Rob stapt als eerste uit. Zijn glimmende schoenen zakken diep weg in het slik. Hij helpt Geeske uit de Rhib en dan waden ze samen naar het lichaam, dat nog maar een halve meter van de opkruipende vloedlijn ligt. Het is een man, hij ligt op zijn buik. Hij heeft surflaarzen aan, een hardloopbroek, een thermisch hemd en een riem om zijn middel, waaraan een mes is bevestigd. En een lang touw, dat is verstrengeld om zijn benen en waarvan het uiteinde in het water ligt.

‘Nog niet zo lang dood, goddank,’ zegt Rob.

‘Plek veiligstellen is er niet bij,’ zegt Geeske. ‘Zo meteen staat alles onder. Ik bel de BC, maak jij foto’s?’

Terwijl Rob om het lijk heen loopt en het tafereel van alle kanten fotografeert, belt Geeske de mobiel van Henk van de Wal, de brigadecommandant. Het is net negen uur geweest, het begin van de werkdag, en hij neemt niet op.

Terwijl Geeske luistert hoe de telefoon overgaat en overgaat, en ze de voicemail krijgt en ze opnieuw belt en opnieuw wacht, voelt ze in haar nek de ochtendzon in kracht toenemen. Ze loopt om de drenkeling heen en ziet nu voor het eerst zijn gezicht. Een meeuw heeft in een van zijn ogen gepikt, maar het andere is nog helder en open. Hij staart zonder iets te zien tegen de zon in. Het is een verraste blik, zowel olijk als verschrikt, alsof hij tijdens een lach plotseling door iets is overvallen en geen tijd heeft gekregen bang te zijn. Geeske voelt hoe de warmte van de zon zich vanuit haar nek door haar lichaam verspreidt, als een veel te groot, onhandelbaar medelijden. Voor de tweede keer die ochtend worden haar ogen vochtig.

‘*Move him into the sun,*’ zegt ze. Ze trapt in de modder, als om zichzelf tot de orde te roepen. ‘Het is goed dat ik ermee ophoud,’ zegt ze hardop. ‘Ik ben een dweil.’

‘Wie is een dweil?’ De commandant Henk van de Wal is aan de telefoon gekomen.

‘We hebben een drenkeling op De Hond,’ zegt Geeske.

‘De bank?’

‘Ja.’

‘Zaak voor de politie,’ zegt Van de Wal.

‘Daar is geen tijd voor,’ zegt Geeske. ‘Hij ligt aan de rand, de vloed komt op, we moeten hem weghalen.’

‘Ligt hij aan onze kant?’

‘Onze kant...?’

‘Ligt hij in Nederland?’ verduidelijkt Van de Wal.

‘Ligt eraan wie je het vraagt, Henk,’ zegt ze. ‘Ik zal de coördinaten opnemen, maar ik kan je nu al zeggen dat de Duitsers vin-

den dat hij in Duitsland ligt.'

'Dat zullen we nog wel eens zien,' zegt Van de Wal.

God, ja, krijgen we dat, denkt Geeske. 'We nemen hem mee,' zegt ze. 'Er zit niks anders op.'

'ID?'

Geeske ziet Rob bij het lijk hurken en geen foto's meer nemen. 'Ben je klaar?' roept ze.

Rob knikt. 'Kijk of hij ID bij zich heeft,' zegt Geeske.

Rob draait het lijk voorzichtig op zijn rug, zoekt in zijn kleren. Hij vindt een paspoort, bladert. 'Nicolaus Josephus Smyrna,' leest hij. 'Duitsler, uit Lübeck.'

'Het is een Duitser,' zegt Geeske in de telefoon.

'Neem maar mee,' zegt Van de Wal. En dan: 'Dat was een korte laatste tocht, opperwachtmeester.'

'We moeten hem nu echt weghalen!' roept Rob.

'Ik moet gaan,' zegt Geeske, en ze verbreekt de verbinding.

Even later wordt de Rhib met Geeske, Rob, Bosscher en de drenkeling aan boord van de RV180 getrokken, en zet het schip met zwijgende bemanning koers naar de havenmond van Delfzijl. De lijkenzak ligt op dek, het touw ligt er in een verzegelde plastic zak bovenop. Op de sticker die erop geplakt is staan de coördinaten: $53^{\circ}24'49''$ N / $6^{\circ}55'11''$ O.

Op het moment dat het patrouilleschip de havenlichten van Delfzijl is gepasseerd zwelt vanuit het oosten het geluid van een helikopter aan. Geeske, die aan dek naar de zerken van Oterdum staat te kijken, draait zich om, tuurt omhoog. 'Ze zijn al naar hem op zoek,' zegt ze tegen Rob.

2

Twee agenten van de eilandpolitie van Borkum staan al op de Tüskendör-Deich te wachten als Peter Lattewitz alleen nog maar een stipje op de horizon is. De aanvankelijke ingeving hem tegemoet te lopen leggen ze al snel naast zich neer. Ze hoeven alleen maar te wachten; hij kan toch nergens heen en de vloed drijft hem naar ze toe.

Bovendien maakte Peter, toen hij een uur geleden vanaf het wad contact zocht met de politie van Borkum, niet de indruk dat hij een gevaar voor zichzelf was. Hij klonk wel geagiteerd, maar, zo redeneerde de eilander politie: als er iemand weet hoe hij heelhuids van het wad moet komen is hij het wel.

Peter staat, net als zijn vrienden Klaus Smyrna en Aron Reinhard, bekend als wadloper van het eerste uur, die baanbrekend werk heeft verricht in het verkennen van routes en het verleggen van grenzen. Samen heeft het wadlooptrio alle eilanden van het Waddengebied, van Denemarken tot Texel, be- lopen.

Behalve Borkum.

Dat lastig te bereiken eiland, de Mount Everest van de wadlopers, hadden ze nooit te voet weten te bereiken, wat ze maar moeilijk konden verkroppen. Dat een Nederlands duo er in de jaren zeventig als eerste in geslaagd was de oversteek van Manslagt naar Borkum te maken, maakte het er niet beter op. De enige troost was altijd geweest dat het Nederlandse team halverwege vasteland en het eiland hoogwater had doorgebracht in kleine, meegezeulde rubberbootjes, en ze dus het contact met de grond een aantal uren verbroken hadden. Daarmee was hun oversteek in de ogen van Peter, Klaus en Aron on-

geldig. Een echte wadloper, vonden ze, brengt hoogwater door in een netje dat aan drie stokken is opgehangen. Omdat die drie stokken in de grond steken, hebben ze het contact met de grond niet verloren, zoals dat wel gebeurt in een dobberend bootje.

Maar nu is Klaus dood en Peter is een langzaam naderende gestalte, zoekend over het wad, staf in zijn hand, zwalkend, als een profeet die de weg kwijt is. Het tij zit hem op de hielen. En de agenten kijken, wachten.

Pauline Islander, verslaggeefster van de *Borkumer Zeitung*, komt over de dijk aanfietsen, stapt af en komt bij hen staan. Ze kennen elkaar, zeggen 'moin' en kijken dan gedrieën naar de ploeterende wadloper in de verte.

Hoog boven alles is het geluid van de helikopter te horen, die een tijd boven het wad gehangen heeft, maar nu langzaam de loop van de Eems volgt, naar open zee.

'Dat is hem?' vraagt Pauline met een hoofdknik naar Peter.

'Dat is hem,' zegt Jurgen, de hoofdagent.

'Ik hoorde het op de scanner. Zijn compagnon is verdronken? Welke? Klaus of Aron?'

'...'

'En waar is de derde?'

'...'

'Hij belde jullie? Of hoe is het gegaan?'

'We praten eerst met hem,' zegt Jurgen eindelijk. 'Daarna kan jij je vragen stellen.'

'Ik schrijf nog niks op, hoor, wees maar niet bang, ik vroeg het me gewoon af.' Ze doet haar rugzakje af en diept een notitieboekje op. 'Mooie ochtend,' zegt ze. 'Het wad is bijna van goud, zien jullie dat?'

Maar de agenten kijken omhoog, naar de helikopter die overkomt, kennelijk op weg terug naar Cuxhaven. Dan komt er een oproep binnen op de portofoon van Jurgen. Hij gebaart Pauline dat ze afstand moet bewaren, loopt dan zelf een eindje weg,

komt even later terug. ‘De Nederlanders hebben hem gevonden,’ zegt hij.

Pauline kijkt op haar horloge en schrijft iets op.

De laatste honderd meter komt het water Peter al tot boven zijn enkels. Het tij heeft hem ingehaald, een imperfectie die hij onder normale omstandigheden onvergeeflijk zou hebben gevonden. Maar dit zijn geen normale omstandigheden. Hij beklimt de dijk, legt de staf en de stokken voor het overtijen in het gras, doet zijn rugzak af, en gaat zitten om zijn schoenen uit te trekken.

‘Ik ben kapot,’ zegt hij. Dan legt hij het voorhoofd op zijn knieën, en zijn handen op zijn hoofd. Zo zit hij een tijdje. Zijn benen zitten tot boven zijn knieën onder het slik.

‘Wat is er gebeurd?’ probeert Pauline. ‘Gaat het wel?’

Maar de agenten gebaren dat ze achteruit moet. ‘Komt u overeind,’ zeggen ze tegen Peter, ‘We praten verder op het bureau. U hebt u op verboden terrein begeven.’

Peter kijkt op, hij lijkt even gedesoriënteerd. Dan laat hij zich door de agenten overeind helpen, pakt zijn staf en zijn rugzak en loopt blootsvoets en moeizaam achter Jurgen aan. De andere agent, die Hans heet, heeft de schoenen gepakt. In het voorbijgaan kijkt Peter Pauline een kort moment aan. Zijn ogen zijn vochtig. ‘Hij was een broer voor mij,’ zegt hij.

‘Wilt u doorlopen,’ zegt agent Jurgen.

Maar Peter blijft staan en kijkt nog een keer om. ‘Helen,’ zegt hij. ‘Helen, hoe is het in godsnaam mogelijk.’

‘Het is Pauline, niet Ellen, we hebben elkaar een paar jaar geleden gesproken,’ zegt Pauline. ‘Ellen is mijn collega.’

Peter kijkt haar aan, schudt zijn hoofd en draait zich weer om. ‘Hij was een broer,’ zegt hij. ‘Niemand zal me geloven.’

‘Als u zich niet verwijdert, zal ik u moeten arresteren,’ zegt Jurgen tegen Pauline. Maar ze is al blijven staan. Ze schrijft Peters woorden op, draait zich dan om en kijkt over het wad. Het is

niet goud meer, het moment is voorbij. Wat overblijft is een gewone dag aan de zuidkust van Borkum. Zee tot de horizon, een kotter onderweg naar Greetsiel, niets bijzonders.

3

De schouwarts staat op de kade van Delfzijl als de RV180 afmeert. Rechtop, tenger en onbewogen als een wachtende reiger volgt hij de verrichtingen van het aanleggen, koffertje in zijn rechterhand, de linker in zijn jaszak. Pas als de uitgeschoven loopplank over de kade schuurt en aan de reling de matroos een stap terug zet om ruimte te maken, komt hij in beweging. Zijn regelmatige ontmoetingen met de dood hebben een wolk van stilte om hem heen opgetrokken. Mensen gaan voor hem aan de kant als hij nadert; er is altijd ruimte, hij hoeft er niets voor te doen.

Hij klimt aan dek, knielt bij de lijkenzak, doet handschoenen aan. Dan trekt hij, zo behoedzaam dat het lijkt alsof hij de rust van de dode niet wil verstoren, de rits open. De omstanders houden hun adem in en kijken toe hoe hij een klein lantaarntje uit zijn dokterstas haalt, om de drenkeling mee in zijn ongeschonden oog te schijnen.

‘Meeuwen,’ zegt Geeske.

De arts knikt, tuurt, doet het lampje weer uit en bergt het weg. Hij ritst de lijkenzak iets verder open en duwt zachtjes op de ribbenkast, dan duwt hij iets harder. Een beetje water verschijnt in de mondhoeken. Dan wordt zijn aandacht getrokken door een wond aan het rechteroor. De omgeving van het oor is beurs, alsof de drenkeling daar hard ergens tegenaan is gestoten, of een klap heeft gehad. Hij pakt een bril uit zijn jaszak en bekijkt de beschadigde plek van dichtbij. Zijn blik zwerft van het oor langs de hals omhoog naar de half geopende mond. Hij pakt een spateltje, kijkt voorzichtig naar binnen. Dan komt hij over-eind en trekt zijn handschoenen uit.

‘De man lijkt door verdrinking overleden,’ zegt hij, ‘maar ik blijf met vragen zitten. U krijgt hoe dan ook van mij geen handtekening voor een natuurlijke dood.’ Hij sluit zijn koffertje. ‘U bent hulpofficier?’ vraagt hij aan Geeske. En zonder antwoord af te wachten gaat hij door: ‘De overledene heeft weinig water in de longen, dat hoeft niets te betekenen, maar het kan geen kwaad het te constateren. De wond aan het oor verdient ook nader onderzoek. U kunt mijn verklaring in de loop van de ochtend tegemoet zien.’ Dan is hij kennelijk klaar, want zonder te groeten draait hij zich om, stapt op de loopplank en verlaat het schip. Hij loopt in rechte lijn over de kade het haventerrein af. Meeuwen vliegen voor hem op.

4

Borkumer Zeitung. 28/09/15. 11:00

Wadloper Klaus Smyrna tussen Krummhörn en Borkum
verdronken. Peter Lattewitz verhoord door eilandpolitie.
Aron Reinhard is er niet bij. Helikopter BPOL zoekt boven
het wad. #wadlopen #Borkum #Smyrna @Wattewitz
@WattAron

5

Het is een uur voor hoogwater. De lichten van de sluis van Ley-siel springen op groen en de GRE42 stoomt langzaam op naar de sluisdeuren die zich traag voor haar openen. Lode Föhrmann, die al jaren niet meer vist maar zijn kotter toch niet heeft verkocht, heeft de eigenaardige gewoonte opgevat om van tijd tot tijd de nacht op het wad door te brengen. Hij laat zijn schip droogvallen op Kopersand, een plaat onder Memmert. Tegen zonsondergang zet hij zijn schildersezels op het achterdek en vanaf het moment dat het lage licht de contouren van de duintjes van het eiland aanzet, begint hij te schilderen.

Hij komt nooit ver, maar daar is het hem ook niet om te doen. De zon gaat onder, het moment is voorbij, het tafereel blijft onvoltooid. Hij bergt zijn spullen weer weg. Dan gaat hij aan dek zitten, luistert, en kijkt omhoog om de sterren te zien verschijnen. Zo zit hij een tijd, heel klein in de nacht, omringd door het zachte geborrel van droogvallende platen en wroetende wadpieren.

Schilderen is kijken, zei hij een paar jaar geleden nog tegen Pauline Islander, die voor de *Borkumer Zeitung* een nacht bij hem was opgestapt. *Als ik niet schilder, heb ik het niet goed gezien. Ik heb al die jaren zomaar wat rondgevaren, altijd maar achter de garnalen aan, nooit eens de rust gehad om te kijken. En vlak voor ik het vissen eraan gaf, begon ik me af te vragen, als je niet goed hebt gekeken, ben je er dan wel geweest? Wanneer ben je ergens echt?*

Het was een reportage geworden die na 1500 woorden abrupt, midden in een zin, ophield. Ze moest dat uitleggen aan haar eindredacteur. ‘Begrijp je dat dan niet?’ zei ze. ‘Föhrmann maakt zijn schilderijen ook nooit af, maar daar gaat het hem juist

om. Hij zegt het toch zelf? Dat het leven nooit af is? En dat dat is waar het om gaat?’

Pauline Islander – ondanks haar achternaam import op het eiland – was wel vaker zo origineel dat niet alle lezers begrepen wat ze bedoelde. Geen wonder dat ze goed overweg kon met zo’n idioot van de vaste wal, dacht hij. Maar goed, de lezers wisten het zo langzamerhand ook wel met Pauline. Dus liet hij het maar zo. Leven en laten leven, was zijn eilander devies. En zo verscheen het artikel in de *Borkumer Zeitung*, onaf en met de raadselachtige kop: *Schilderij af? Einde verhaal*. Er kwam zelfs een expositie van een aantal van de schilderijen van Föhrmann in de Borkumer expositieruimte Kulturinsel; vijftientig onvoltooide aquarellen, steeds het eiland Memmert in afnemend licht, steeds vanuit dezelfde hoek. Föhrmann zelf kwam niet naar het eiland voor de opening.

Het is niet mijn ding, schreef hij Pauline.

En nu stoomt hij rustig de sluis binnen, maakt door de geopende deur van de stuurhut een handgebaar naar de sluiswachter, die vanuit zijn hoge post neerkijkt op het achterdek, waar een rugzak ligt. En op de camera in de sluis krijgt hij de indruk dat Lode niet alleen staat in de stuurhut. Of dat ook echt zo is kan hij door de spiegeling van de ruitjes niet zien.

Als de GRE42 een half uur later aanmeert in de haven van Greetsiel, komt de havenmeester over de kade op het schip toelopen. Lode komt de stuurhut uit, gooit hem een tros toe. De havenmeester vangt hem op, legt de tros om een bolder en kijkt nieuwsgierig aan boord terwijl Lode de tros aantrekt en vastmaakt.

‘De sluis zei dat je een opstapper had,’ zegt hij.

Maar Lode antwoordt niet. Hij loopt naar het voorschip en gooit de tweede tros op de wal. Dan loopt hij weer terug naar de stuurhut en schakelt de motor uit. Het scheepje rilt, valt dan stil. De havenmeester blijft staan kijken hoe Lode weer tevoorschijn komt, de stuurhut afsluit en op de wal stapt.

‘De sluis zei dat je iemand aan boord had,’ zegt hij nog een keer.

‘Ik heb je wel gehoord,’ zegt Lode.

Samen staan ze een tijdje in stilte naar de afgemeerde kotter te kijken.

‘Zie jij een opstapper?’ vraagt Lode eindelijk.

‘Nee,’ zegt de havenmeester.

‘Dan is er ook geen opstapper.’

En daarmee is de zaak afgedaan.